

WYTYCZNE DLA AUTORÓW
AKTUALIZUJĄCYCH
KANON KRAJOZNAWCZY POLSKI
WYDANIE TRZECIE 2025

Komisja Krajoznawcza Zarządu Głównego PTTK, we współpracy z Centralną Biblioteką PTTK, podjęła inicjatywę ponownego wydania *Kanonu krajoznawczego Polski*, jednocześnie uznając za konieczne uaktualnienie wydania jego publikacji z 2006 roku (m.in. zdjęć, poszczególnych haseł, charakterystyki województw oraz parków narodowych i krajobrazowych).

Do działań zaproszeni zostali zainteresowani współpracą autorzy pierwszego i drugiego wydania Kanonu, autorzy opracowań zamieszczonych w kanonach wojewódzkich oraz nowi autorzy.

AKTUALIZACJA TREŚCI KANONU

Aktualizacja treści *Kanonu krajoznawczego Polski* (2006) polega na:

1. Weryfikacji list obiektów w poszczególnych województwach.

Liczba zakwalifikowanych obiektów w województwie powinna być zgodna z drugim wydaniem *Kanonu krajoznawczego Polski* (Warszawa 2006). Należy jednak wykreślić obiekty, które np. uległy całkowitemu zniszczeniu lub są całkowicie niedostępne dla krajoznawców. Należy dodać obiekty umieszczone na liście światowego dziedzictwa UNESCO oraz na liście polskich pomników historii. W uzgodnieniu z zespołem redakcyjnym Kanonu mogą być też dopisane obiekty nie ujęte w Kanonie z 2006 roku, o wysokiej wartości kulturowej, znaczące dla miejscowego krajobrazu.

2. Sprawdzeniu, zmianie lub uzupełnieniu opisu obiektu, zgodnie z aktualną wiedzą.

Opis hasła/obiektu powinien zawierać

A. Ogólne informacje o miejscowości (rodzaj miejscowości należy podać zgodnie z **Załącznikiem nr 2**. Objętość opisu łącznie 100–250 znaków: gmina, położenie (nad wodą, przy górze, główne drogi i koleje), początek osadnictwa, prawa miejskie, najważniejsze daty z historii, współczesna pozycja.

B. **Pełną aktualną oficjalną nazwę, pozwalającą na jednoznaczne zidentyfikowanie obiektu** (adres, zarys dziejów, opis obiektu – tylko najważniejsze elementy, należy uwzględnić rzeczy unikatowe, charakterystyczne dla obiektu lub regionu). Należy unikać określeń: uroczy,

wspaniały, cudowny itp. Objętość opisu obiektu od 300 znaków (obiekt niewielki, o skromnej historii i obrazie) do 1500 znaków (opis dużego zespołu obiektów).

Do opisów powinny być dołączone aktualne ilustracje zgodnie z p. 3.

Połączenia między hasłami zapewnią odsyłacze (→), przy czym należy stosować je tylko w przypadku, gdy odesłanie do innego hasła poszerza informacje zawarte w danym hasle.

3. Dodanie aktualnych ilustracji obiektu (np. zdjęć, rysunków, szkiców, planów).

Fotografie powinny mieć rozdzielczość min. 300 DPI.

W celu nieodpłatnego zdobycia aktualnych fotografii opisywanego obiektu polecany jest kontakt z parkami narodowymi i krajobrazowymi, urzędami miast, urzędami gmin, nadleśnictwami itd.

W przypadku obiektów zbiorowych należy dołączyć 2–4 aktualne fotografie. Przy większych miastach lub miejscowościach zasobnych w obiekty należy zamieścić schematyczny plan miejscowości z zaznaczonymi obiektami.

Centralnie zostaną opracowane opisy parków narodowych, uzupełnione o schematyczne mapki, z zaznaczeniem usytuowania opisanych obiektów. Podobnie centralnie zamieszczane będą przy każdym opisywanym województwie herby i mapy z zaznaczeniem granic powiatów oraz miejsc opisywanych miejscowości i obiektów.

4. Stosowanie skrótów

W treści zapisów kanonu należy stosować skróty podane w **Załączniku nr A**. Ponadto nazwę hasła powtarzającą się w jego treści należy podawać w formie skróconej do pierwszej litery (liter), np. Wigierski Park Narodowy: WPN. W całym tekście należy pomijać wyrazy „rok”, „w roku”. „w latach”. W pełnych datach (dzień, miesiąc, rok) nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską, np. 4 VII 1920; 4 lipca; w lipcu 1970. Datowanie wieku należy podawać liczbami rzymskimi, np. XVIII w.

PRZEKAZYWANIE OPISÓW

Opisy obiektów wraz z fotografiami należy wysłać w formie elektronicznej do przewodniczącego zespołu wraz z podpisaną przez autorów zdjęć i tekstów zgodą na ich publikowanie w *Kanonie krajoznawczym Polski* (Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych). Po pozytywnej weryfikacji pliki (teksty, zdjęcia, zgody) zamieszczone zostaną przez przewodniczącego zespołu na dysku wirtualnym PTTK w folderze danego województwa. Dostępem do dysku dysponuje Centralna Biblioteka PTTK.

RECENZJE

Sporządzony przez zespół autorów kanonu opis obiektów zostanie poddany recenzji przez (przynajmniej dwóch) krajoznawców o powszechnie uznanym autorytecie.

Załącznik nr A

WYKAZ SKRÓTÓW

abp	– arcybiskup
AK	– Armia Krajowa
al.	– aleja
arch.	– architektura
augsb.	– augsburski
b.	– były, bardzo
bł.	– błogosławiony
bp	– biskup
bud.	– budowa, budowany
cm	– centymetr
cz.	– część
dług.	– długość
dot.	– dotyczy, dotyczący
dr	– doktor
ewang.	– ewangelicki, ewangeliczny
fot.	– fotografia, fotografik
fragm.	– fragment
gen.	– generał, generalny
gł.	– główny, głównie
głęb.	– głębokość, głęboki
gm.	– gmina
godz.	– godzina
gub.	– gubernia
h	– herb
ha	– hektar
hebr.	– hebrajski
hitler.	– hitlerowski
hr.	– hrabia
i in.	– i inni
im.	– imienia
inf.	– informacja
inż.	– inżynier
itp.	– i temu podobne
jez.	– jezioro
jęz.	– język
k.	– koło
kan.	– kanonik
katol.	– katolicki
km	– kilometr
kol.	– kolejowy
kpt.	– kapitan
ks.	– ksiądz
l.	– lata, lewy

m	– metr
m.	– miasto
MB	– Matka Boska
mieszk.	– mieszkaniec, mieszkańców
m.in.	– między innymi
mjr	– major
mln	– milion
mł.	– młodszy
m.st.	– miasto stołeczne
muz.	– muzyka, muzyczny
n.	– nad
nadbud.	– nadbudowany
najśw.	– najświętszy
n.e.	– nasza era, naszej ery
NMP	– Najświętsza Maryja Panna
np.	– na przykład
n.p.m.	– nad poziomem morza
nr	– numer
nt.	– na temat
ob.	– obecnie, obecny
obw.	– obwód
odbud.	– odbudowa, odbudowany
odc.	– odcinek
odl.	– odległość
ok.	– około
o.	– ojciec (duchowny)
odbud.	– odbudowany
oo.	– ojcowie (zakonnicy)
org.	– organizator
os.	– osada, osiedle
ośr.	– ośrodek
PAN	– Polska Akademia Nauk
par.	– parafia, parafialny
pd.	– południe, południowy
pkt	– punkt
PKP	– Polskie Koleje Państwowe
PKS	– Państwowa Komunikacja Samochodowa
pl.	– plac
plut.	– plutonowy
płk	– pułkownik
pn.	– północ, północny, pod nazwą
p.n.e.	– przed naszą erą
pocz.	– początek, początkowy
pol.	– polski
poł.	– połowa
poprz.	– poprzedni, poprzedził
por.	– porucznik

pow.	– powiat, powierzchnia
ppłk	– podpułkownik
p.p.m.s	– poniżej poziomu morza
ppor.	– podporucznik
praw.	– prawo, prawy
prawosł.	– prawosławny
prawd .	– prawdopodobnie
proc.	– procent, procentowy
prof.	– profesor
proj.	– projekt, projektant
przyr.	– przyroda, przyrodniczy
pw.	– pod wezwaniem
pt.	– pod tytułem
PTTK	– Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
realiz.	– realizator, realizacja
ref.	– reformowany
rez.	– rezerwat
rozbud.	– rozbudowa, rozbudowany
rtm.	– rotmistrz
rys.	– rysunek, rysował
rz.	– rzeka
r. zał.	– rok założenia
rzymskokat.	– rzymskokatolicki
s	– sekunda
s.	– strona, siostra (zakonna), syn
sierż.	– sierżant
ss.	– siostry (zakonne), strony (liczba)
st.	– starszy
szer.	– szerokość, szeregowiec
szt.	– sztuk
św.	– święta, święty
śś.	– święci
tj.	– to jest
tzn.	– to znaczy
tzw.	– tak zwany
tys.	– tysiąc
ul.	– ulica
UNESCO	– United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (ang.)
ur.	– urodzony, urodzenie
w.	– wiek, wieś
wewn.	– wewnętrzny
wg	– według
wł.	– własność, właściciel
własc.	– właściwie, właściwy
woj.	– województwo, wojewódzki
WP	– Wojsko Polskie

wsch.	– wschód, wschodni
wys.	– wysokość
zach.	– zachód, zachodni
zab.	– zabytek, zabytkowy
zał.	– założony, założyciel, założył
zam.	– zamieszkać, zamieszkały
zbud.	– zbudowany
zdj.	– zdjęcia
zesp.	– zespół, zespołowy
zewn.	– zewnętrzny
zł	– złotych
zm.	– zmarł, zmarły, zmieniony
zob.	– zobacz

Załącznik nr B

USTAWA z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych

Art. 2.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) **jednostka osadnicza** – wyodrębniony przestrzennie obszar zabudowy mieszkaniowej wraz z obiektami infrastruktury technicznej, zamieszkały przez ludzi;
- 2) **kolonia** – jednostkę osadniczą powstałą jako rezultat ekspansji miejscowości poza obszar wcześniej istniejącej zabudowy, w szczególności: kolonię miasta, kolonię wsi;
- 3) **miasto** – jednostkę osadniczą o przewadze zwartej zabudowy i funkcjach nierolniczych, posiadającą prawa miejskie bądź status miasta nadany w trybie określonym odrębnymi przepisami;
- 4) **miejscowość** – jednostkę osadniczą lub inny obszar zabudowany odróżniające się od innych miejscowości odrębną nazwą, a przy jednakowej nazwie – odmiennym określeniem ich rodzaju;
- 5) **miejscowość niezamieszкана** – miejscowość, w której nie przebywa stale lub nie jest zameldowana na pobyt stały co najmniej jedna osoba;
- 6) **miejscowość zamieszкана** – miejscowość, w której stale przebywa lub jest zameldowana na pobyt stały co najmniej jedna osoba;
- 7) **obiekt fizjograficzny** – wyodrębniony składnik środowiska geograficznego, w szczególności: nizinę, wyżynę, wzgórze, pasmo górskie, górę, szczyt góry, przełęcz, dolinę, kotlinę, jaskinię, rzekę, kanał, jezioro, zatokę, bagno, staw, sztuczny zbiornik wodny, wodospad, las, kompleks leśny, uroczysko, półwysep, wyspę;
- 8) **osada** – niewielką jednostkę osadniczą na terenie wiejskim o odmiennym (wyróżniającym się) charakterze zabudowy albo zamieszkaną przez ludność związaną z określonym miejscem lub rodzajem pracy, w szczególności: osadę młyńską, osadę leśną, osadę rybacką, osadę kolejową, osadę po byłym państwowym gospodarstwie rolnym; osada może być samodzielna lub może stanowić część innej jednostki osadniczej;
- 9) **osiedle** – zespół mieszkaniowy stanowiący integralną część miasta lub wsi;

10) **przysiółek** – skupisko kilku gospodarstw położonych poza zabudową wsi stanowiące integralną część wsi;

11) **rodzaj miejscowości** – określenie charakteru miejscowości ukształtowanej w procesie rozwoju osadnictwa, w szczególności: miasto, osiedle, wieś, osada, kolonia, przysiółek i ich części;

12) **wieś** – jednostkę osadniczą o zwartej lub rozproszonej zabudowie i istniejących funkcjach rolniczych lub związanych z nimi usługowych lub turystycznych nieposiadającą praw miejskich lub statusu miasta.

mała wieś < 1000 mieszkańców

duża wieś > 1000 mieszkańców

Opracowała: Małgorzata Pawłowska